

Knjiga je bila napovedana že v programu Državne založbe za leto 1980, ker pa je avtor med pripravi zanj v začetku januarja 1980 umrl in ker je prišlo še do drugih zaviralnih okoliščin v založništvu nasploh, je izšla šele po štirih letih. Kljub tolikšnemu zastoju v dotlej tekočem izhajanju tematsko in zvrstno zaokroženih izborov Ocvirkovih spisov (*Evropski roman*, 1977; *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo* I, 1978; II, 1979) pa gre založbi, ki je vztrajala pri uresničitvi avtorjeve zamisli, vse priznanje: brez *Miscellanea* bi Ocvirkovo izbrano delo, ki v glavnem zajema težko dostopne spise iz periodičnih in drugih publikacij od začetka 30. do konca 70. let, ostalo torzo. Tudi za to knjigo je namreč enako kakor za prejšnje tri Anton Ocvirk ne samo prispeval svoje spise, ampak jih je tudi izbral, uredil in jim določil zbirni naslov. Prav njegov uredniški delež, ki sicer niti v prvih treh knjigah niti v četrti, postumni, ni nikjer izrecno naveden, pa je za celotno podobo njegovega izbranega dela bistvenega pomena, saj opozarja na marsikatero problemsko povezavo in tematsko linijo, ki bi pri drugačnem izboru in razvrstitvi ostala teže razvidna, če ne sploh skrita. Za *Miscellanea* velja to še posebej, ker nasprotno od prejšnjih, zvrstno enotnih knjig esejev (*Evropski roman*) in razprav (*Literarna umetnina med zgodovino in teorijo*) zajema različne spise, razvrščene v štiri zvrstno označene skupine: v prvi so pogovori – zapisi avtorjevih informativno-analitičnih dialogov s francoskimi, ruskimi in slovenskimi pisatelji, filozofi in literarnimi zgodovinarji o njihovem umetniškem in znanstvenem delu; v drugi so članki in študije, v tretji literarne in gledališke kritike, v četrti polemike.

V *Miscellanea* so torej zbrani spisi, ki jih povečini ne moremo imeti za osrednje v Ocvirkovem opusu,

kot celota pa so vendarle njegov bistveni sestavni del in v marsičem tudi dragoceno dopolnilo ali pojasnilo. Ob avtorjevem primerjalnem literarnozgodovinskem in literarnoteoretičnem, tj. strogo znanstvenem delu, so nastajali sprva pogovori, nato kritike in končno polemike. Polemike so sicer stvar zase, pripomniti pa je treba, da te zvrsti Ocvirk ni gojil kot izzivalec, ampak jo je uporabljal sorazmerno redkokdaj in vedno kot odgovor na napadalne kritike, zlasti še na neutemeljene obdolžitve. Pogovori in kritike kažejo Ocvirkovo široko, vsestransko zanimanje za literaturo, tudi tisto, ki šele sproti nastaja, in za aktualne miselne tokove, poleg tega pa pričajo o zanesljivosti in pretehtanosti njegovih estetskih sodb in vrednotenja nasploh: avtorji, s katerimi se je pogovarjal, so še danes močno upoštevanj, dela, ki jih je ocenjeval v sprotni slovenski literarni produkciji in jih označeval kot pomembna, je priznala kot kvalitetna tudi poznejša literarnozgodovinska perspektiva. V obeh omenjenih zvrsteh je posegel deloma prek območja literature – v *Pogovorih* v sodobna filozofska iskanja, v *Kritikah* v gledališko ustvarjalnost ljubljanske Dramе. Njegov gledališko-kritični opus je obsežnejši kakor filozofski pogovori, pa tudi bolj neposredno povezan z literaturo – z dramatiko, ki je Ocvirka privlačila tudi pri predavateljskem in seminarskem delu. Ni pa se omejeval na razčlemba literarnega besedila, temveč je vedno ocenjeval gledališko predstavo in upošteval pri tem vse sodelujoče. Pomen tega njegovega dela bo v celoti lahko razviden šele v okviru širšega analitičnega pretresa gledališke kritike in posebej še njene zgodovinskega razvoja na Slovenskem, že na prvi pogled pa je mogoče reči vsaj to, da je Ocvirk tudi to zvrst gojil z očitno vneto in resnobo, kakršna je značilna za vse njegovo pisanje.

Vsebinska dopolnila in pojasnila njegovega osrednjega opusa so izrazita celo v polemikah, zlasti v tistih ob Cankarjevem *Zbranem delu*, v

kateri razlaga svoj znanstveni nazor in uredniška načela in postopke pri celotni zbirki *Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev*. Posebno zanimiv pa je pogled, ki ga odpira na Ocvirkov samostojni, od prevladujočega francoskega bistveno drugačni komparativistični nazor, njegov zgodnji pogovor s profesorjem Hazardom: zavrnil je absolutiziranje bogatih, razčlenjenih literatur z velikim jezikovnim zaledjem in se potegnil za upoštevanje deleža, ki ga imajo v celotnem literarnem dogajanju tudi manjše, nepopolno razvite nacionalne literature. Drugače rečeno, Ocvirkovo pojmovanje primerjalne književnosti ne postavlja v ospredje vplivov, ampak stike, mednarodne tokove in seveda neizogibne transformacije idej, tem, stilov, postopkov itd.

Pogovori, kritike in polemike kažejo torej Ocvirkovo izrazito nagnjenje k analitičnemu, kritično razmišljajočemu, zahtevnemu obravnavanju literature, za kakršno je dejansko najprikladnejša zvrst razprava. Težnje k razpravi lahko opazimo tako v kritikah, ki se od obravnavanja posameznih del ali predstav vzpenjajo k širšim panoramskim pregledom večjih časovnih izsekov, kakor v pogovorih, ki so bližji esejistično študijskim prikazom dela in idej sogovornikov kakor živahni izmenjavi mnenj, pri kateri je oblika dialoga funkcionalno uporabljena. Na drugi strani pa so Ocvirkovi razpravi močno sorodni tudi njegova študija, članek in esej. Te zvrstne oznake je celo avtor sam za nekatere svoje spise rabil izmenično: spise, ki so nastali kot uvodne študije za zbirko *Sto romanov in so bili tam tudi tako imenovani, je ob ponatisu v knjigi *Evropski roman* preimenoval v eseje. Spisa *Srečko Kosovel: življenje – osebnost – delo* in *Paul Hazard in primerjalna književnost* sta v Ocvirkovi *Bibliografiji*, dodani drugi knjigi *Literarne umetnine med zgodovino in teorijo*, upravičeno navedena med razpravami, medtem ko sta v *Miscellanea*, ki oddelka 'razprave' nima, uvrščena med 'članke*

in študije'; Janko Kos v svoji pregledni razpravi *Anton Ocvirk in slovenska literarna veda* utemeljeno označuje kot razpravi spisa *Evropska misel od 16. do 18. stoletja in slovenska književnost in Formalistična šola v literarni vedi*, ki sta v *Miscellanea* prav tako uvrščeni med 'članke in študije', medtem ko sta v omenjeni *Bibliografiji*, ki jo je sestavila Majda Clemenz, a jo je pregledal in odobril tudi Anton Ocvirk, uvrščena v razdelek z nepretencioznim, a tudi nediferenciranim naslovom 'objave v časnikih in časopisih'.

Ta terminološka nihanja pri zvrstnih oznakah svojih del kažejo avtorjevo samokritičnost in stroga merila za znanstveno pisanje, zraven pa tudi njegovo vztrajno prizadevanje, da bi bili vsi njegovi spisi slogovno in jezikovno izpiljeni, jasni in dostopni širši kulturni javnosti, ne le ozkim krogom strokovnjakov in bralcev specializiranih strokovnih revij.

Knjiga ima dva dodatka – imensko kazalo, ki ga je sestavila Majda Clemenz, in spremno besedo podpisane, nima pa pojasnila o tem, kaj je pravzaprav storil za obsežni zbornik 54 različnih in različno starih besedil še avtor sam, koliko in katerega dela pa so za njim opravili drugi.

Izbor, razvrstitev (kompozicija) in vsebinska redakcija (krajšave *Pogovorov* v primeri z *Razgovori*) so Ocvirkovo delo, vsaj deloma je njegova tudi jezikovna redakcija – pravopisna, tu in tam tudi leksikalna posodobitev. Zahtevno in obsežno preverjanje navedb in podatkov ter uskladitev citatov je opravila Majda Clemenz. Razprava *Evropska misel od 16. do 18. stoletja in slovenska književnost* je objavljena v prevodu Radojke Vrančič, narejenem prav za zbornik *Miscellanea*, ker avtorjev morebitni slovenski original ni bil ohranjen – razprava je obstajala samo v francoski verziji, objavljeni v *Revue de littérature comparée* z naslovom *La pensée européenne du XVIe au XVIIIe siècle et la littérature slovène*.

Majda Stanovnik